

matematiku a koeficient $-0,097$ pro čtenářskou gramotnost). Poukazuje to na negativní vliv vzájemného porovnávání žáků se svými spolužáky, zvláště pak ve výběrových školách a třídách.⁶ Jedná se o další příklad negativních efektů rozdělování žáků podle schopností do výběrových škol a tříd. Přestože někteří žáci v tomto profitují (ti, co zůstanou velkou rybou i ve velkém rybníku), řada žáků tak může přechodem na víceleté gymnázium či do výběrové třídy také strádat.

3.4 Doporučení pro učitele a praxi

Obecně je důležité si uvědomit, že to, jak žák vnímá své vlastní schopnosti a školní úspěšnost, výrazně ovlivňuje také jeho reálné výkony a potenciál růstu. Žáci si své sebepojetí vytvářejí na základě porovnávání se spolužáky a na základě zpětné vazby, kterou získávají od učitelů. Role učitele, jež se projevuje povzbuzováním a vírou ve schopnosti žáka, kterou mu učitel neustále dává najevo, je tak nutným předpokladem dalšího učení. V českém vzdělávacím systému, kde často dochází k selekci žáků a jejich přechodu do výběrových tříd (velkých rybníků, použijeme-li metaforu H. Marshe a dalších psychologů), je o to více potřeba povzbuzovat žáky, oslabit prvek jejich přímého porovnávání a naopak více zdůrazňovat individuální vztahovou normu (kam ses posunul, v čem ses zlepšil apod.). Efekt velké ryby v malém rybníku odkazuje na skutečnost, že pro některé děti je přechod do výběrové školy/třídy náročný a pro jejich další vzdělávací dráhu může být i rizikový.

Doporučená literatura k tématu sebepojetí žáka ve škole

BLATNÝ, M. a A. PLHÁKOVÁ, 2003. *Temperament, inteligence, sebepojetí*. Brno: Psychologický ústav Akademie věd ČR, 2003, s. 87–141. ISBN 80-86620-05-0.

KONEČNÁ, V., 2010. *Sebepojetí a sebehodnocení rozumově nadaných dětí*. Disertační práce. Brno: FF MU. Dostupné na:

http://is.muni.cz/th/14655/ff_d/dizertacni_prace_Konecna.pdf

KREJČOVÁ, L., 2011. Diferenciace v základním vzdělávání z psychologického hlediska (Nejčastější témata poradenství na víceletých gymnáziích a na druhém stupni základních škol). In Kasíková, H. a J. Straková, eds. *Diverzita a diferenciaci v základním vzdělávání*. Praha: Karolinum, s. 114–133.

POLEDŇOVÁ, I., ed., 2009. *Sebepojetí dětí a dospívajících v kontextu školy*. Brno: Muni Press.

SHAVELSON, R. J.; HUBNER, J. J. a G. C. STANTON, 1976. Self-Concept: Validation of construct interpretations. *Review of Educational Research*, 46, 407–441.

---

⁶ Příklady z praxe pedagogického psychologa, s jakými problémy se potýká řada dětí a rodičů při přechodu na výběrové školy, popsala spolu s teoretickým konceptem školního sebepojetí L. Krejčová (2011) – viz doporučená literatura.